

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Rozvoj znalostí a kompetencí žáků v oblasti geověd
na Gymnáziu Chotěboř a Základní škole a Mateřské škole Maleč

Kameny a voda

Kameny kolem nás

Mgr. Irena Žáková – říjen 2013

GEOLOGICKÉ SÍLY

Podle původu se dělí na:

VNITŘNÍ (endogenní)

VNĚJŠÍ (exogenní)

výsledkem současné a protikladné činnosti
vnitřních a vnějších sil je

georeliéf

(soubor tvarů zemského povrchu)

GEOLOGICKÉ DĚJE

VNITŘNÍ - ENDOGENNÍ

- magmatická činnost
- vrásnění a přeměna hornin
- tektonická aktivita a zemětřesení

VNĚJŠÍ - EXOGENNÍ

- zvětrávání (eroze)
- transport
- ukládání (sedimentace)

1. Vnitřní (endogenní) činitelé

Původ v zemském nitru

vyvolává je vnitřní energie Země (zbytkové teplo a energie, která se uvolňuje při samovolném rozpadu radioaktivních prvků)

Nezávisí na vnějších podmínkách

počasí, střídání ročních období, teplota, voda...

Jejich působení se projevuje nejen na zemském povrchu, ale v celé zemské kůře

pohyby litosférických desek, vrásnění hornin, posun ker zemské kůry, zemětřesení, sopečná činnost

Vytvářejí prvotní nerovnosti zemského povrchu (velkých rozměrů)

vyvýšeniny (hory, pohoří, náhorní plošiny)

sníženiny (příkopy, pánve) na souši i na dně moří a oceánů

Projevují se v období zvýšené aktivity (vrásnění, sopečná činnost...) a pouze v určitých místech zvýšené aktivity

Celkově směřuje činnost vnitřních činitelů ke zvětšování výškových rozdílů mezi jednotlivými částmi zemského povrchu.

Hlavní vnitřní činitelé

Magmatismus

- hlubinné vyvřeliny (plutony)

Vulkanismus

- výlevné vyvřeliny (sopky, gejzíry)

Seismická činnost

- zemětřesení

Horotvorná činnost (orogeneze)

- kerná pohoří, vrásová pohoří

2. Vnější (exogenní) činitelé

Zdroj energie převážně mimo zemské těleso

světelné a tepelné záření vysílané Sluncem

přitažlivá síla Slunce a Měsíce

zemská přitažlivost (gravitace) a rotace Země

Působí na zemském povrchu

současně s působením vnitřních činitelů

Řídí se zákony geografické zonálnosti

horizontální pásmovitost a vertikální stupňovitost

Zarovnávají prvotní nerovnosti zemského povrchu (nivelizace)

vyvýšeniny, sníženiny na souši i na dně oceánů

Závisí na vnějších podmínkách

počasí, střídání ročních období, teplota, voda...

Projevují se trvale v období mimo zvýšené aktivity (vrásnění, sopečná činnost...) na celém povrchu

Celkově směřuje činnost vnějších činitelů ke zmenšování výškových rozdílů mezi jednotlivými částmi zemského povrchu.

Projevy činnosti vnějších činitelů na zemském povrchu

Eroze - zvětrávání, rozrušování povrchu
mechanicky, chemicky, biologicky

Transport - doprava uvolněných hmot
vodou, větrem, působením gravitace

Sedimentace - ukládání dopravovaných hmot
třídění podle velikosti a specifické hmotnosti

ČINNOST TEKOUČÍ VODY

horní tok - EROZE

peřeje, vodopády, kaňony

střední tok - EROZE, SEDIMENTACE

údolní nivy, meandry

dolní tok - SEDIMENTACE

slepá ramena, delty

ČINNOST MOŘE

slapové jevy (příliv, odliv), dmutí

EROZE, SEDIMENTACE

příkré srázy, pláže

PŮSOBENÍ MRAZU

objemový rozdíl mezi vodou a ledem

MRAZOVÉ ZVĚTRÁVÁNÍ

kamenná moře, mrazové sruby

ČINNOST LEDOVců

HORSKÉ LEDOVCE

morény, bludné balvany,
ledovcová jezera

PEVNINSKÉ LEDOVCE

celosvětové tání ledovců
(globální oteplování)

ČINNOST GRAVITACE

SKALNÍ ŘÍCENÍ

SESUVY

ČINNOST VĚTRU

OBRUŠOVÁNÍ

skalní hřiby, viklany

TRANSPORT

duny, spraše

Hlavní vnější činitelé

Tekoucí vody - řeky, potoky, srážkové vody

Stojaté vody - moře (příboj) a jezera

Mráz, zmrzlá voda - eroze skal

Ledovce - horské, oceánské, pevninské

Teplota - změny teploty

Vítr - odnos, obrušování

Gravitační jevy - řícení, sesouvání, laviny

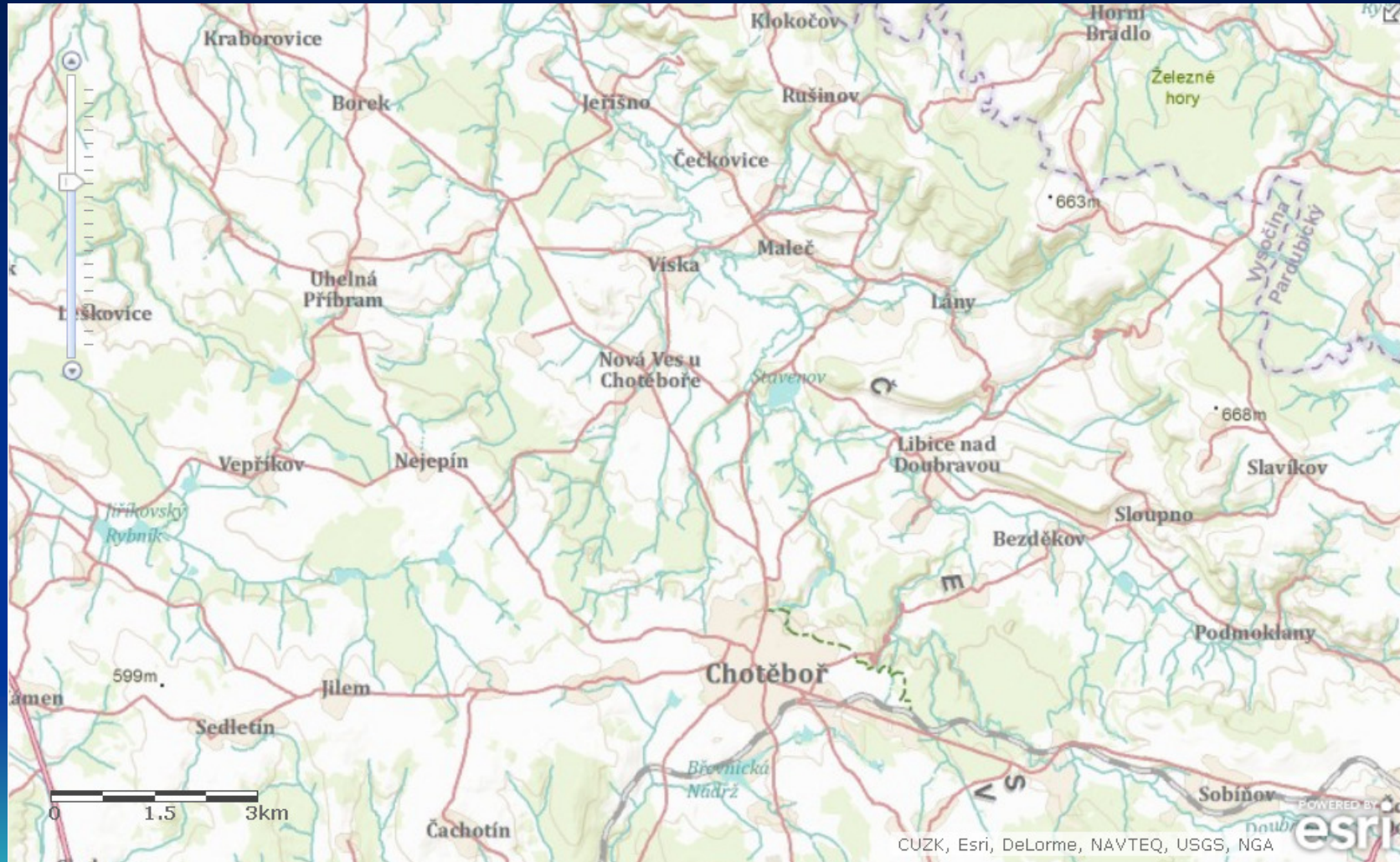
Živé organismy - za života, po odumření

Člověk - antropogenní činnost

Mimozemské síly - meteority

UVEĎ PŘÍKLADY PŮSOBENÍ GEOLOGICKÝCH SIL V OKOLÍ CHOTĚBOŘE (blízké lokality vyznač v mapě)

Prameny a literatura:

- Pauk, F. a kol.: Mineralogie, petrografie a geologie pro 1. ročník gymnasií, 3. vydání. SPN, Praha 1969. ISBN 14-322-72.
- Blažková, M.: Základy geomorfologie, 1. vydání. Univerzita J.E.Purkyně, Ústí nad Labem, 2010. ISBN 978-80-7414-313-7.
- www.wikipedia.com
- www.wikimedia.com

